

УДК 378.4

В. Д. КАРИЧКОВСЬКИЙкандидат економічних наук, доцент
Уманський національний університет садівництва**АНАЛІЗ ВІДНОСНИХ ПОКАЗНИКІВ ВСТУПНИХ КАМПАНІЙ
У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

У статті зазначено, що однією з умов успішного функціонування будь-якого вищого навчального закладу є формування контингенту студентів. Наголошено, що прийом на навчання здійснюється згідно з Умовами прийому на навчання до вищих навчальних закладів. Запропоновано сукупність відносних показників для оцінювання вступних кампаній за 2012–2015 рр. ОКР “Бакалавр” напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент” денної та заочної форм навчання в аграрних ВНЗ України та оцінено їх. Досліджувані вступні кампанії охарактеризовано низкою показників, серед яких виділено обсяг ліцензованого набору, обсяг державного замовлення, кількість поданих абітурієнтами заяв і кількість зарахованих студентів. Крім того, розраховано матрицю парних коефіцієнтів кореляції з метою аналізу впливу визначених факторів на результати вступних кампаній. Розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності вступних кампаній.

Ключові слова: вищий аграрний навчальний заклад, вступна кампанія, освітньо-кваліфікаційний рівень, напрям підготовки, менеджмент, денна форма навчання, заочна форма навчання, обсяг ліцензованого набору, обсяг державного замовлення, кількість поданих абітурієнтами заяв, кількість зарахованих студентів.

Сучасний етап реформування вищої освіти характеризується значними змінами, що відбулися як у національних системах освіти, так і в глобальному масштабі. Безсумнівно, що такі трансформації тією чи іншою мірою вплинули на потребу перегляду правил забезпечення якості вищої освіти з урахуванням реалій сьогодення [6].

Закон України “Про вищу освіту” визначає вищу освіту як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [1].

За офіційною статистикою, в Україні нараховується 803 заклади I–IV рівнів акредитації, з яких 325 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації [2, с. 9].

Однією з умов успішного функціонування будь-якого вищого навчального закладу є формування контингенту студентів, оскільки саме стабільна наявність студентів свідчить про високу якість освіти, яку пропонує ВНЗ своїм вступникам [5].

Сьогодні прийом на навчання до вищих навчальних закладів здійснюють на конкурсній основі згідно з Умовами прийому на навчання до

вищих навчальних закладів, затвердженими центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки [7].

Формування контингенту студентів вищих навчальних закладів на засадах прозорості та гласності, створення умов для забезпечення навчання відповідно до потреб особистості та ринку праці, результативність освітньої діяльності та процесу підготовки фахівців визначається якісним відбором абітурієнтів, що є необхідною умовою високої якості фахівців [4, с. 7].

Метою статті є аналіз динаміки вступних кампаній за 2012–2015 рр. ОКР “Бакалавр” напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент” денної та заочної форм навчання в аграрних ВНЗ України.

Вступні кампанії в Україні характеризуються щорічними змінами правил і мають свої особливості. Проте вже традиційним є використання Єдиної державної електронної бази з питань освіти для всіх вищих навчальних закладів України та електронної інформаційної системи “Конкурс”.

Досліджувані нами вступні кампанії 2012–2015 рр. характеризувалися низкою показників, серед яких, на нашу думку, варто виділити такі:

1) співвідношення кількості зарахованих студентів до ліцензованого обсягу, що може свідчити про відповідність наданої державою кількості ліцензованих місць реальним потребам ВНЗ. Робимо передбачення, що чим вище значення вказаного показника, тим ефективніше виконують ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти. Низькі ж значення цього показника свідчать як про низьке забезпечення, так і про можливий нераціональний розподіл ліцензованих місць у контексті ВНЗ, що, в свою чергу, суб’єктивно відображає низьку привабливість навчання за вказаною спеціальністю або “непрестижність” ВНЗ;

2) співвідношення кількості зарахованих студентів до загальної кількості поданих заяв. Цей показник може свідчити про усвідомлений вибір ВНЗ, що є одним із елементів професійної орієнтації;

3) співвідношення кількості державних місць до кількості зарахованих студентів. Вважаємо, що зазначений показник може свідчити про те, що більшість абітурієнтів обирають безкоштовну форму навчання незалежно від якості надання освітніх послуг та про істотну різницю сумарної вартості навчання в центральних і регіональних ВНЗ, що включає плату за навчання, проживання, переїзд тощо;

4) співвідношення кількості державних місць до ліцензованих. На нашу думку, таке співвідношення є одним із елементів відображення адміністративного регулювання кількості майбутніх фахівців певної спеціальності, визначеної з урахуванням соціально-економічної ситуації конкретного регіону та відповідного регіонального ВНЗ, що здійснює підготовку фахівців зазначених спеціальностей.

Як вихідну інформацію для аналізу було взято кількісні показники інформаційної системи “Конкурс” [3] у контексті аграрних ВНЗ України денної та заочної форм навчання, зокрема: ліцензований обсяг, обсяг державного замовлення, кількість поданих заяв і кількість зарахованих студентів.

нтів у 2012–2015 рр. На основі отриманих даних було визначено сумарні значення вказаних показників у контексті ВНЗ. На основі отриманих підсумкових значень було визначено розраховані значення відносних показників вступних кампаній окремо для денної (табл. 1) та заочної (табл. 2) форм навчання.

Таблиця 1

**Відносні показники вступних кампаній 2012–2015 рр.
за напрямом підготовки “Менеджмент” денної форми навчання
в контексті аграрних ВНЗ України**

ВНЗ	Співвідношення			
	кількості зарахованих студентів до ліцензованого обсягу, %	кількості зарахованих студентів до кількості поданих заяв, %	обсягу державного замовлення до кількості зарахованих студентів, %	обсягу державного замовлення до ліцензованого обсягу, %
НУБіП	63,4	10,9	116,2	73,6
Сумський НАУ	10,7	20,3	58,6	6,3
Вінницький НАУ	46,7	16,4	28,5	13,3
Житомирський НАЕУ	28,3	16,3	25,2	7,1
Дніпропетровський ДАУ	64,7	9,9	42,3	27,3
Подільський ДАТУ	36,4	19,0	92,5	33,6
Одеський ДАУ	35,2	12,2	59,0	20,8
Білоцерківський НАУ	36,5	25,8	33,0	12,0
Луганський НАУ	14,6	13,8	85,2	12,4
ДВНЗ “Херсонський ДАУ”	35,7	14,5	42,1	15,0
Уманський НУС	24,4	29,2	41,5	10,1
Миколаївський НАУ	34,7	19,8	46,4	16,1
Харківський НАУ	21,3	11,5	64,7	13,8
Львівський НАУ	34,9	33,7	69,6	24,3
Таврійський ДАУ	х	х	х	х
Харківська ДЗВА	7,0	75,0	85,7	6,0
Полтавська ДАА	48,3	15,7	23,1	11,1
Кіровоградський НТУ	24,7	20,5	49,4	12,2
Львівський НУВМ та БТ	11,6	9,5	43,8	5,1
Харківський НТУСГ	61,1	18,0	49,7	30,4
НЛТУ	38,0	8,9	73,2	27,8
НУВГП	28,1	10,2	38,0	10,7
Всього по аграрних ВНЗ	31,1	14,9	54,9	17,1

Згідно з табл. 1, за показником “Співвідношення кількості зарахованих студентів до ліцензованого обсягу” провідні місця займали Дніпропетровський ДАУ (64,7%), НУБіП (63,4%) та Харківський НТУСГ (61,1%). Для решти ВНЗ значення цього показника варіювалися від 7% до 48,3%. Середнє значення в контексті аграрних університетів становило 31,1%, тобто за результатами можемо зробити висновок, що всі аграрні ВНЗ

України мали значний резерв до збільшення набору студентів денної форми навчання за напрямом підготовки “Менеджмент”.

За показником “Кількість зарахованих студентів до поданих заяв” із значенням 75% відзначаємо Харківську ДЗВА. Для решти закладів цей показник варіював від 8,9% до 33,7%. У контексті аграрних університетів середнє значення цього показника становило 14,9%. Тобто лише кожна сьома подана заява завершилася зарахуванням студента на денну форму навчання за вказаним напрямом підготовки. Така ситуація свідчить про недостатньо усвідомлений вибір абітурієнтами певного напрямку підготовки або ВНЗ.

У досліджуваному періоді надвисокі значення показника “Співвідношення кількості місць державного замовлення до загальної чисельності зарахованих студентів” (більше 100%) спостерігали в НУБіП – 116,2%, що пояснюють меншою кількістю зарахованих студентів від обсягу місць держзамовлення. Високими значенням показника характеризувалися вступні кампанії Подільського ДАТУ (92,5%), Харківської ДЗВА (85,7%) та Луганського НАУ (85,2%), а для решти ВНЗ його значення варіювало від 23,1% до 73,2%. Середнє значення показника в контексті аграрних ВНЗ становило 54,9%, що є досить високим показником і, на нашу думку, може бути одним із ключових аргументів у виборі майбутньої професії.

За показником “Співвідношення кількості державних місць до ліцензованого обсягу” найвищим значенням характеризувався НУБіП із рівнем 73,6%, тоді як для решти ВНЗ він перебував у межах від 5,1% до 33,6%. У контексті аграрних ВНЗ середнє значення цього показника становило 17,1%. Таким чином, спостерігаємо певний дисбаланс у державному фінансуванні навчання майбутніх менеджерів аграрної сфери залежно від обраного ВНЗ.

Таблиця 2

**Відносні показники вступних кампаній 2012–2015 рр.
за напрямом підготовки “Менеджмент” заочної форми навчання
в контексті аграрних ВНЗ України**

ВНЗ	Співвідношення			
	кількості зарахованих студентів до ліцензованого обсягу, %	кількості зарахованих студентів до кількості поданих заяв, %	обсягу державного замовлення до кількості зарахованих студентів, %	обсягу державного замовлення до ліцензованого обсягу, %
1	2	3	4	5
НУБіП	16,8	82,2	91,7	15,4
Сумський НАУ	2,1	69,0	34,5	0,7
Вінницький НАУ	9,9	68,5	43,2	4,3
Житомирський НАЕУ	9,6	61,6	14,8	1,4
Дніпропетровський ДАУ	19,7	58,4	5,1	1,0
Подільський ДАТУ	8,3	65,2	13,3	1,1
Одеський ДАУ	3,7	84,6	36,4	1,3
Білоцерківський НАУ	8,8	83,0	20,5	1,8

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
Луганський НАУ	0,4	50,0	1000,0	4,2
ДВНЗ “Херсонський ДАУ”	6,7	33,3	35,0	2,3
Уманський НУС	2,7	80,0	37,5	1,0
Миколаївський НАУ	4,8	41,1	52,2	2,5
Харківський НАУ	х	х	х	х
Львівський НАУ	6,8	68,7	17,4	1,2
Таврійський ДАУ	х	х	х	х
Харківська ДЗВА	0,0	х	х	0,0
Полтавська ДАА	6,7	100,0	0,0	0,0
Кіровоградський НТУ	11,0	95,7	36,4	4,0
Львівський НУВМ та БТ	2,4	36,7	81,8	2,0
Харківський НТУСГ	8,5	84,8	10,7	0,9
НЛТУ	10,7	38,1	25,0	2,7
НУВГП	7,8	38,4	14,3	1,1
Всього по аграрних ВНЗ	6,8	60,9	33,6	2,3

Вступні кампанії аграрних ВНЗ 2012–2015 рр. за напрямом підготовки “Менеджмент” заочної форми навчання характеризувалися такими значеннями відносних показників (табл. 2):

– за показником “Співвідношення кількості зарахованих студентів до ліцензованого обсягу” провідні місця займають Дніпропетровський ДАУ (19,7%) та НУБіП (16,8%). Для решти ВНЗ значення цього показника варіюють від 0% до 11,0%. Середнє значення в контексті аграрних університетів становило незначні 6,8%, тобто очевидно, що всі аграрні ВНЗ України мали значний резерв до збільшення набору студентів заочної форми навчання за напрямом підготовки “Менеджмент”;

– за показником “Кількість зарахованих студентів до поданих заяв” із значенням 100% лідирує Полтавська ДАА. Для решти закладів цей показник варіював від 33,3% до 95,7%. У контексті аграрних університетів середнє значення цього показника становило 60,9%. Тобто істотно вищі значення цього показника для заочної форми навчання порівняно з денною свідчить про досить усвідомлений вибір абітурієнтами майбутньої професії;

– надвисокі значення показника “Співвідношення кількості місць державного замовлення до загальної чисельності зарахованих студентів” на рівні 1000% спостерігаємо в Луганському НАУ, що пояснюють соціально-політичною ситуацією в регіоні цього ВНЗ і відповідно низьким набором студентів, навіть при достатньому державному замовленні за досліджуваним напрямом підготовки. Високі значення показника спостерігали й у НУБіП – 91,7%. Для решти ВНЗ його значення варіювало від 0% до 81,8%. Середнє значення показника в контексті аграрних ВНЗ становило 33,6%, що є досить високим показником і вказує на те, що кожен третій студент заочної форми навчання напряму підготовки “Менеджмент” мав змогу навчатися за рахунок державного фінансування;

– за показником “Співвідношення кількості державних місць до ліцензованого обсягу”, аналогічно до денної форми навчання, найвищим значенням характеризувався НУБіП із рівнем 15,4%, тоді як для решти ВНЗ він перебував у межах від 0% до 4,3%. У контексті аграрних ВНЗ середнє значення цього показника становило 2,3%. Тобто маємо аналогічну ситуацію з певним дисбалансом у державному фінансуванні навчання майбутніх менеджерів аграрної сфери залежно від обраного ВНЗ.

Отримані кількісні показники вступних кампаній за 2012–2015 рр. дають змогу провести кореляційний аналіз із виявленням зв'язку між окремими показниками кампаній у контексті аграрних ВНЗ України (табл. 3). При цьому детермінуємо показники “ліцензований обсяг” та “обсяг держзамовлення” як мотивуючі, а “кількість поданих заяв” і “кількість зарахованих студентів” – як результативні.

Таблиця 3

**Матриця парних коефіцієнтів кореляцій показників
вступних кампаній 2012–2015 рр. за напрямом підготовки
“Менеджмент” в аграрних ВНЗ України**

Денна форма				
	Подано заяв	Зараховано студентів	Ліцензований обсяг	Обсяг держзамовлення
подано заяв	1	–	–	–
зараховано студентів	0,856413	1	–	–
ліцензований обсяг	0,2888855	0,517933834	1	–
обсяг держзамовлення	0,823896	0,745295725	0,294328756	1
Заочна форма				
	Подано заяв	Зараховано студентів	Ліцензований обсяг	Обсяг держзамовлення
подано заяв	1	–	–	–
зараховано студентів	0,911515	1	–	–
ліцензований обсяг	0,4259547	0,478414687	1	–
обсяг держзамовлення	0,457676	0,603602366	0,276752346	1

Таким чином, за даними табл. 3 видно, що на кількість поданих заяв на навчання за денною формою істотно впливав фактор обсягу держзамовлення $r=0,823896$, тоді як розмір ліцензованого обсягу не впливав на мотивацію абітурієнтів до подання заяв у певний аграрний ВНЗ $r=0,2888855$. Показник “кількість зарахованих студентів” за денною формою навчання також істотно залежав від обсягу держзамовлення $r=0,745295725$, в той час як обсяг ліцензованого набору мав середній зв'язок із кількістю зарахованих студентів $r=0,517933834$.

Отримане значення коефіцієнта кореляції $r=0,294328756$, що характеризує зв'язок між обсягом державного замовлення та ліцензованим обсягом, ще раз свідчить про певні дисбаланси між кількісними значеннями цих показників у контексті окремих ВНЗ.

Високе значення коефіцієнта кореляції $r=0,856413$, що характеризує зв'язок між кількістю поданих абітурієнтами заяв і чисельністю зарахованих студентів, свідчить про те, що ті ВНЗ, до яких було подано більшу кількість заяв, об'єктивно мали вищі набори студентів за обраним напрямом підготовки, що ще раз наголошує на значній ролі профорієнтаційної роботи, проведеної вказаними закладами.

За даними табл. 3 видно, що вступні кампанії на заочну форму навчання дещо відрізнялися від денної форми. Так, на кількість поданих заяв вплив ліцензованого обсягу та обсягу державного замовлення був середній (значення відповідних коефіцієнтів кореляції більші за 0,3 та менші за 0,6), тоді як на чисельність зарахованих студентів істотно вплинув обсяг державного замовлення, а розмір ліцензованого обсягу впливав опосередковано, тобто аналогічно характеризувалися і вступні кампанії за денною формою навчання.

Висновки. Отже, у досліджуваній період спостерігаємо значні резерви щодо збільшення наборів майбутніх менеджерів аграрної сфери як на денну, так і на заочну форми навчання. Крім того, окремі ВНЗ, маючи значні ліцензовані обсяги, водночас не мають достатньої кількості місць державного замовлення, а отримані розрахунки вказують на пріоритетність цього фактора у виборі майбутньої професії. Тому з метою усунення вказаних диспропорцій можна рекомендувати відкоригувати обсяг держзамовлення за певними аграрними ВНЗ. Вказана ситуація дає можливість зробити ще один висновок: забезпечення популяризації підготовки висококваліфікованих менеджерів-аграріїв, створивши відповідні умови з метою підвищення наборів студентів за вказаним напрямом підготовки не лише через збільшення державного замовлення, а й шляхом використання інших мотивуючих факторів, що дасть змогу навчати майбутніх фахівців, які усвідомлено бажають стати фахівцем вказаної галузі, а мотивовані таким чином майбутні фахівці будуть здатні результативно працювати на забезпечення високоєфективної галузі сільськогосподарського виробництва України.

Список використаної літератури

1. Вербицька С. Забезпечення якості вищої освіти в умовах інтернаціоналізації глобального освітнього простору [Електронний ресурс] / С. Вербицька // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 3–4. – С. 78–86. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppstud_2010_3-4_11.
2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко. – Дніпропетровськ, 2014. – 416 с.
3. Інформаційна система “Конкурс” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vstup.info/2014/>.
4. Ляховченко Н. В. Педагогічні умови формування якісного контингенту студентів у вищих технічних навчальних закладах : монографія / Н. В. Ляховченко, Б. І. Мокін ; В.о. Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 216 с.
5. Матюх С. А. Аналіз формування контингенту студентів вищих навчальних закладів Хмельницької області [Електронний ресурс] / С. А. Матюх, В. Г. Лопатовський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 4. – Т. 2. – С. 174–182. – Режим доступу: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4516/1/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%8E%D1%85.pdf>.
6. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

7. Про затвердження Умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2017 році : Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.10.2016 р. № 1236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1515-16>.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2017.

Каричковский В. Д. Анализ относительных показателей вступительной кампании в высших аграрных учебных заведениях Украины

В статье указано, что одним из условий успешного функционирования любого высшего учебного заведения является формирование контингента студентов. Подчеркнуто, что прием на обучение осуществляется в соответствии с Условиями приема на обучение в высшие учебные заведения. Предложена совокупность относительных показателей для оценки вступительных кампаний за 2012–2015 гг. ОКУ “Бакалавр” направления подготовки 6.030601 “Менеджмент” дневной и заочной форм обучения в аграрных ВУЗах Украины и осуществлена их оценка. Исследуемые вступительные кампании охарактеризованы рядом показателей, среди которых выделены объем лицензированного набора, объем государственного заказа, количество поданных абитуриентами заявлений и количество зачисленных студентов. Кроме того, рассчитана матрица парных коэффициентов корреляции с целью изучения влияния определенных факторов на результаты вступительных кампаний. Разработаны рекомендации по повышению эффективности вступительных кампаний.

Ключевые слова: *высшее аграрное учебное заведение, вступительная кампания, образовательно-квалификационный уровень, специальность, менеджмент, дневная форма обучения, заочная форма обучения, объем лицензированного набора, объем государственного заказа, количество поданных абитуриентами заявлений, количество зачисленных студентов.*

Karychkovsky V. Ratio Analysis of Agrarian University Admission Processes

One of the conditions for successful functioning of any higher educational institution is enrollment of students, which demonstrates the high quality of education offered by the universities to their enrollees. According to official statistics, Ukraine has 803 institutions of I–IVth accreditation levels, 325 higher educational institutions of which are of III–IVth accreditation levels. Studies admission to higher educational institutions is based on a competitive basis according to the Conditions of admission to the higher educational institutions approved by the central executive authority in the field of education and science. University admission processes in Ukraine are characterized by annual changes in the rules and have their own characteristics. Today the use of Integrated electronic government database on education for all higher educational institutions of Ukraine and Konkurs electronic information system are traditional. In the article the author proposed the block of the relative indicators in 2012–2015 for Educational and professional program for Bachelor’s training of full-time and part-time studies in the field of 6.030601 “Management” at agricultural universities of Ukraine and their evaluation was made. According to the author the admission processes are characterized by a number of criteria, among which are licensed quota, the number of state demand, admission request number submitted by enrollees, and the number of enrolled students. Also their quantitative characteristics are defined. Besides, the author calculated the matrix of correlation coefficient to investigate the influence of the determined factors on the results of the admission processes. It was concluded that there have been negative trends in the number of licensed quota in the field of “Management” with simultaneous disproportion of public funding quota. Recommendations for improvement of admission process effectiveness were made.

Key words: *higher agrarian educational institution, admission process, educational and qualification level, specialty, management, full-time studies, part-time studies, licensed quota, state demand number, admission number request submitted by enrollees, quota of enrolled students.*